

In memoriam

Erramun Baxok Indart (Suhuskune, 1928 - Milafranga, 2024)

—Pantxoa Etxegoin—

Erramun Baxok Indart joan zitzaigun 2024ko ekainaren 3an, 95 urte zituela.

Euskaltzain urgazlea zen 1995az geroz eta Jagon Sailean parte hartu zuen, besteak beste hizkuntza-eskubideez arduratzen zela. 2010ean, ohorezko euskaltzain izendatua izan zen.

Erramun 1928an sortu zen Suhuskunen (Baxenabarre), eta Milafrangan (Lapurdi) bizi zen.

Herriko eskolan ibili ondoan, bigarren mailako ikasketak hainbat ikastetxe eta seminariotan (Afrikako misioak) egin zituen, gerlaren gorabeheren arabera, Tarnosen (Baudonne), Champtoceaux-en (Maine et Loire), edo Nantesen. 1947an bi aldiz lizentziatua izan zelarik, 1948-1949an soldadugora joan zen.

Unibertsitateko ikasketak Lyoneko Institutu Katolikoan egin zituen, eta han, filosofiako lizentzia erdietsi zuen 1953an. 1953tik 1967ra, apaiza eta filosofia-irakaslea izan zen Lyonen, Chamalièresen (Puy-de-Dôme) eta Treichvillen (Boli Kosta).

Renée Samsonekin ezkondu eta 1968tik 1978ra Québecen egon ziren. Beren hiru haurrak han sortu ziren. Orduan, Harlouchet-Mendy eta Charritton-Durruti bikoteekin ibiltzen ziren, eta elkarrekin egoera paralelo batzuen garapena jarraitu zuten: alde batetik, «iraultza lasaia» eta frantsesaren araudi nagusia Québecen, eta beste aldetik, autonomiaren eta euskararen defentsa Euskal Herrian.

Hogei urtez Filosofia eta Psikologia irakasten ari izan zen Quebecoko Victoriavilleko irakaskuntza orokor eta profesionalaren ikastetxean (CEGEP).

Filosofiako doktoregoa egin zuen 1976an pertsonalismoaz Quebecoko Laval Unibertsitatean, eta gero, Soziolinguistikako doktoretza ondoko ikasketak segitu elebitasuna lantzen duen Ikerketen Nazioarteko Zentroan (CIRB).

Baxok familia Euskal Herrira itzuli zen 1978an, baina hamar urtez Erramunek Victoriavilleko CEGEParen eta Euskal Herriko Unibertsitatearen arteko urteroko joan-etorriak egiten zituen, Euskal Herrian Hizkuntzalaritza Aplikatua irakasten zuelarik 1978tik 1993ra.

Betidanik, Erramun langile isil bezain emankorra izan da. Berak dioen bezala 1995ean egin elkarrizketa batean: «Euskal Herrira itzuli ginelarik, euskarari buruzko nire lehen ekintza 1981eko ihardunaldiak izan ziren. Gauza berria zen elkarte guztiak bildu ginelarik programa bat egiteko, *Statut de la langue et de la culture basques* deitua. Delako «liburu hori» horretan, hamar urte iraun duen egitaraua idatzi genuen. Orduan sortu zen Pizkundea, Jean Haritschelhar buruzagi, ni idazkari». Beraz, Pizkundeko (euskal elkarten federazioa) bulegoko kide izan zen 1984tik 1994ra eta Euskal Konfederaziokoa 1995etik 2015era.

Euskal Herrira itzuliz geroztik, etengabe euskararen eta euskal kulturaren alde bermatu zen. Pizkundea federazioaren baitan, sekulako lanak erabili zituen, euskal kulturaren alde egitura ofizial baten sortzeko, eta funtsean ondorioz, Euskal Kultur Erakundea (EKE) sortu genuen 1990eko urtean. Hamar urtez, EKEko lehendakari egon zen (1995-2005).

Erramun Baxok hizkuntzalariari zor diogu ere *Euskaraz bizi* multimedia metodoa, Ikas elkartean lan egiten zuelarik sortu zuena antzerkilari andana baten partaidetzarekin. Alabaina, 80ko urte haietan, anitz jendek nahi zuten euskara ikasi eta metodo horren helburu nagusia zen euskaraz aritzea egun guztietako komunikazio-egoeretan, antzerkitxo pasarteak erabiliz, eta hori, orduko era modernoan, irudien bitartez!

Halaber, azken mende laurden honetan eginak izan diren inkesta soziolinguistikoetan aditu gisa parte hartu zuen, eta Frantziako hizkuntza eta kultura gutituen topaketan antolatzaile suharrenetarik izan zen.

Soziolinguista gisa, *Hizkuntzaren antolaketa eskemaren* idazketan aritu zen Garapen Kontseiluan, 1995 eta 2000 urteen artean.

Azkenik, Euskal Kultur Erakundeko eta Euskararen Erakunde Publikoko soziolinguistika-aholkularia zen, eta Euskaltzaindiako euskararen Sustapen Saileko kide aktiboa.

Ikerketa-egitasmoetan beti adi!

Erramun Baxokek soziolinguistika eta euskararen aldeko proiektu askotan parte hartu zuen, beti bere jakinduria aberatsa ekarriz. Ez daitezke hemen aipa kudeatu edo lagundu dituen egitasmo guztiak, baina hona hemen adierazgarrienak:

Etorkizuna aurreikusten 99: Euskal Herriko gaztetxoak eta euskara. Partaideak: Iñaki Martínez de Luna eta Kontxesi Berri-Otxoa, Nafarroako Unibertsitate Publikoa, Euskal Herriko Unibertsitatea, Euskal Kultur Erakundea.

Euskaldun orok altxa burua: Bi inkesta soziolinguistikoko Garazi eskualdeko kolegioetan (1982, 2002), Jakes Aurnague, Michel Aurnague eta Maia Duguinekin batera.

Euskal nortasuna eta kultura XXI. mendearen hasieran, 2004 - 2005: 2006an Eusko Ikaskuntzak inkesta horren emaitzak eta hausnarketa txosten batzuk argitaratu zituen. Erramun Baxokekin batera, lantaldean ziren Pantxoa Etxegoin, Terexa Lekunberri, Iñaki Martínez de Luna, Larraitx Mendizabal, Igor Ahedo, Xabier Itzaina eta Roldan Jimeno.

Gazteak, euskara eta aisialdia Ipar Euskal Herrian (2010) Erramun Baxok eta Battittu Coyos hizkuntzalariek egin, Euskaltzaindiako Jagon Sailean.

Bibliografia aldetik, ikerketa edo gogoeta testu frango idatzi zituen, horien artean bere filosofia doktoregoko tesia: *La pensée politique d'Emmanuel Mounier: la communauté internationale* (1976), edo oraino soziolinguistikaz hainbat aldizkari zientifikotan (*Bat Soziolinguistika Aldizkaria*, *Euskera*, *International Journal of the Sociology of Language*, *Jakin*, *Jazten...*).

Aipagarriak dira ere bi ikerketa-lan hauek, non Erramun Baxokek parte hartu zuen beste hizkuntzalari batzuekin batera:

-Bachoc, E. (2000). L'enseignement de la langue basque. In Clairis, C., Costaouec, D. & Coyos, J.-B. (ed.), *Langues et cultures régionales de France: état des lieux, enseignement, politiques* (229.-237. or.). L'Harmattan.

-Azurmendi, M.-J., Baxok, E. & Zabaleta, F. (2001). Reversing Language Shift: The Case of Basque. In Fishman, J.A. *Can Threatened Languages be Saved?* (234.-259. or.). Multilingual Matters.

Erramun Baxok, umiltasunaren miraila

Umila. Hitz hori arras ongi joanki zaio Erramun Baxok bidelagunari, horrelakoa baitzen. Xinaurriaren pare, isil-isila lanean eta lanean. Aldiz, mintzatu behar zelarik, beti hor zen gertakarien araberrako hitz egokien erabiltzeko, diskurtsoa ezinago hobeki arrazoinatuz, eta ikerlarien gogoetetan oinarrituz.

Zenbat aldiz ez ditugu erreferentzia gisa Txepetx, Fishman, Bourhis edo oraino William Mackey bezalakoen izenak Erramunen ahotik entzun, edozein hizkuntza- edo kultura-ekimen behar zelarik sostengatu, batzuetan arraileria apur batekin!

Baina soziolinguistikarako jakinduriarekin batera, Erramun Baxokek gogoetari lotzen zituen egunero euskararen eta euskal kulturaren hazteko egiten ziren ekintza konkretuak. Euskal Kultur Erakundeko lehendakari gisa, bertzeak bertze, kartsuki lan egin zuen, beti bere tokian egonez, baina behar-ordu guztietan hor izanez gure laguntzeko, gure babesteko, ekaitz larrienen artetik, baikor izateko.

Bihotz handiko gizona zen: Euskal Kultur Erakundeko Lehendakaritza utzi ondotik ere, beti gure ondoan sosegu genuen, nola euskararen gaiez aholkatzeko, hala edozein eskukaldiren emateko, orenak kontatu gabe. Egiatzko herri-kulturaren militantea zen!

Hitz labur bezain samurrez, eskertu nahi zaitugu Erramun, euskararen eta euskal kulturaren alde egin duzun lan paregabearentzat.

Geroztik, zenbat bide ez da urraturik izan, Erramun Baxok eta bera bezalakoei esker, oraino anitz egiteko baldin bada ere, oroz gainera euskara gizartera dadin

eta behar duen ezagupen ofiziala behin betiko erdiets dezan. Hori zen Erramunen eguneroko erronka eta esperantza!

Euskal Kultur Erakundeko Lehendakaritza utzi zuelarik 2005ean, ohorezko makila eskaini genion, erranaldi honekin: «Erramun Baxok, Euskaldun suharra, langile zilarra, geroan baikorra».

Makilan zizelkaturik geldi bitez gure azken hitzak.